

Prevention of Recidivism in Prison

Atefeh La`eli¹, Abdolreza Asghari^{2*}, Mohammadmehdi Saghian³

1. Ph.D. Student of Criminal Law and Criminology, Department of Law, Mashhad Branch, Islamic Azad University, Mashhad, Iran

2. Associate Professor, Department of Law, Razavi University of Islamic Sciences, Mashhad, Iran.

3. Associate Professor, Department of Law, Faculty of Law and Political Science, University of Tehran, Tehran, Iran.

ARTICLE INFORMATION

Article Type: Original Research

Pages: 771-782

Article history:

Received: 9 Des 2023

Edition: 15 Feb 2024

Accepted: 29eMar 2024

Published online: 15 Sep 2024

Keywords:

prevention, recidivism,
correction, prison, prisoner.

Corresponding Author:

Abdolreza Asghari

Address:

Iran, Mashhad, Razavi University of Islamic Sciences, Department of Law.

Orchid Code:

0000-0003-3695-6330

Tel:

Email:

Dr.abdorezaasghari@yahoo.com

ABSTRACT

Background and Aim: The purpose of this article is to investigate the prevention of recidivism in prison, the weaknesses of criminal justice institutions and their incapacity, the vulnerability of criminals in interaction and adaptation to a crime-free life.

Materials and Methods: This article is descriptive and analytical. Materials and data are also qualitative and data collection was used in collecting materials and data.

Ethical Considerations: In this article, the originality of the texts, honesty and trustworthiness are observed.

Findings: The findings showed that the necessity and place of prevention in criminology is not hidden from anyone. Prevention of recidivism in the past meant a staggering security, economic and social cost of recidivism for the society, which was not the right idea. In fact, one of the signs of the dangerous situation of criminals is the repetition of crimes. This issue is widely known and has attracted the attention of criminal law experts all over the world. One of the ways to fight and prevent recidivism is issuing long sentences and harsher punishments. Nevertheless, when results are found that prevent the development of recidivism, people can expect prevention and rehabilitation of criminals.

Conclusion: Criminals are reformed and respected by their humane behavior in prison, and they are trained to integrate very well by neutralizing the reasons for committing crimes. The continuation of these actions after leaving freedom plays a fundamental role in the return of these people to a healthy and crime-free life.

Cite this article as:

La`eli A, Asghari AR, Saghian MM. Prevention of Recidivism in Prison. *Economic Jurisprudence Studies*. 2024.

دوره ششم، شماره پیاپی ۵، سال ۱۴۰۳

پیش‌گیری از ارتکاب جرم توسط مجرمین در زندان

عاطفه لعلی^۱، عبدالرضا اصغری^{۲*}، محمدمهدی ساقیان^۳

۱. دانشجوی دکتری حقوق جزا و جرم‌شناسی، گروه حقوق، واحد مشهد، دانشگاه آزاد اسلامی، مشهد، ایران.

۲. دانشیار گروه حقوق، دانشگاه علوم اسلامی رضوی، مشهد، ایران.

۳. دانشیار گروه حقوق، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

چکیده

زمینه و هدف: هدف مقاله حاضر بررسی پیش‌گیری از تکرار جرم در زندان، نقاط ضعف نهادهای عدالت کیفری و ناتوانی، آسیب‌پذیری مجرمان در تعامل و سازگاری با زندگی عاری از جرم و جنایت است.

مواد و روش‌ها: مقاله حاضر توصیفی-تحلیلی است. مواد و داده‌ها نیز کیفی است و از فیش‌برداری در گردآوری مطالب و داده‌ها استفاده شده است.

ملاحظات اخلاقی: در این مقاله، اصالت متون، صداقت و امانت‌داری رعایت شده است.

یافته‌ها: یافته‌ها نشان داد ضرورت و جایگاه پیش‌گیری در علوم جرم‌شناسی بر هیچ‌کس پنهان نیست. پیش‌گیری از تکرار جرم در گذشته به معنای هزینه‌سراسام‌آور امنیتی، اقتصادی و اجتماعی تکرار جرم برای جامعه بود که این اندیشه درست نبود. در حقیقت یکی از علل وضعیت خطرناک مجرمان تکرار جرم به حساب می‌آید. این موضوع به شکل وسیعی شناخته شده و توجه کارشناسان حقوق کیفری در کل دنیا را به خود معطوف کرده است. یکی از روش‌های مبارزه و پیش‌گیری از تکرار جرم، صدور احکام طولانی مدت و مجازات‌های شدیدتر است. با وجود این، هنگامی که نتایج یافت می‌شود که از توسعه تکرار جرم جلوگیری می‌کند، مردم می‌توانند انتظار پیش‌گیری و بازپروری مجرمان را داشته باشند.

نتیجه: مجرمان با رفتار انسانی خود در زندان اصلاح و مورد احترام قرار می‌گیرند و با خنثی‌سازی دلایل ارتکاب جرم برای تلفیق بسیار خوب تربیت می‌شوند. ادامه این اقدامات بعد از خروج از آزادی، نقش اساسی در بازگشت این افراد به زندگی سالم و عاری از جرم دارد.

اطلاعات مقاله

نوع مقاله: پژوهشی

صفحات: ۷۷۱-۷۸۲

سابقه مقاله:

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۹/۱۸

تاریخ اصلاح: ۱۴۰۲/۱۱/۲۶

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۱/۱۰

تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۰۶/۲۵

واژگان کلیدی:

پیش‌گیری، تکرار جرم، اصلاح، زندان، زندانی.

نویسنده مسئول:

عبدالرضا اصغری

آدرس پستی:

ایران، مشهد، دانشگاه علوم اسلامی رضوی، گروه حقوق.

کد ارکید:

0000-0003-3695-6330

تلفن:

پست الکترونیک:

Dr.abdorezaasghari@yahoo.com

۱. مقدمه

موارد آزادی او حکم بازگشت به محیط جرم زا می- باشد. در اغلب موارد، آسیب‌های ناشی از تکرار جرم به جامعه بیشتر از آسیب نخستین است. در نتیجه تحقیق در این حوزه امری ضروری است چون تنها با شناخت مؤثر و صحیح عوامل زمینه‌ساز آن می‌توان این جرائم را کاهش داد و از تکرار آن پیش‌گیری کرد.

۲. مواد و روش‌ها

مقاله حاضر توصیفی- تحلیلی است. مواد و داده‌ها نیز کیفی است و از فیش‌برداری در گردآوری مطالب و داده‌ها استفاده شده است.

۳. ملاحظات اخلاقی

در این مقاله، اصالت متون، صداقت و امانت‌داری رعایت شده است.

۴. یافته‌ها

یافته‌ها نشان داد ضرورت و جایگاه پیش‌گیری در علوم جرم‌شناسی بر هیچ‌کس پنهان نیست. پیش-گیری از تکرار جرم در گذشته به معنای هزینه‌سرسام‌آور امنیتی، اقتصادی و اجتماعی تکرار جرم برای جامعه بود که این اندیشه درست نبود. در حقیقت یکی از علائم وضعیت خطرناک مجرمان تکرار جرم به حساب می‌آید. این موضوع به شکل وسیعی شناخته شده و توجه کارشناسان حقوق کیفری در کل دنیا را به خود معطوف کرده است. یکی از روش‌های مبارزه و پیش‌گیری از تکرار جرم، صدور احکام طولانی مدت و مجازات‌های شدیدتر است. با وجود این، هنگامی که نتایج یافت می‌شود

زندان ابزار مهمی برای مقابله در برابر جرم و فرد مجرم است. اگرچه فلسفه مهم و اساسی تأسیس زندان‌ها، جهت تأمین منفعت جامعه به شیوه اصلاح و تربیت مجرمین و پیش‌گیری از تکرار جرم است؛ اما پژوهش‌های علمی مختلف نشان می‌دهد اکثر زندان‌ها در اصلاح زندانیان موفق نبوده‌اند و افرادی که عملاً راهی زندان شده‌اند از ارتکاب جرم منع نشده‌اند. تعداد زیادی از زندانیان، علاوه بر اینکه در زمان تحمل حبس دچار مشکلات روحی و روانی می‌شوند، پس از آزادی هم با مشکلات زیادی روبه‌رو هستند. توجه نداشتن خانواده به حمایت از زندانی آزادشده یا عدم توانایی خانواده در پیشرفت این حمایت، رانده و اخراج شدن از محل کار و عدم موفقیت در پیدا کردن شغلی مناسب و تعدادی از مشکلات دیگر فرد را همیشه در معرض تکرار جرم قرار می‌دهند.

از سوی دیگر، درحالی‌که جامعه عموماً به افراد آزادشده از زندان کمک‌های لازم و شرایط مناسب برای بازپروری آنها را فراهم نمی‌کند، در صورتی که فردی که دوران محکومیت خود را گذرانده، از حقوقی مساوی با دیگران در برخورداری و استیفای حقوق شهروندی بهره‌مند است و از اصلاح شدن این دسته از مجرمین، جامعه هم منفعت می‌برد. لذا با توجه به عدم توانایی ثابت‌شده مجازات در اصلاح و درمان مجرم و نیز کافی نبودن تدابیر اصلاحی در درون محیط زندان، اتخاذ روش‌هایی جهت اصلاح و درمان فرد بعد از تحمل محکومیت هم، مورد توجه جرم‌شناسان قرار گرفته است. مجرم بعد از تحمل مجازات با مشکلات زیادی روبه‌رو است و در تعداد زیادی از

مردم نهاد، اصناف، اتحادیه‌ها و همه نهادهای دولتی مانند مجلس قانونگذاری، دادگاه، نیروی انتظامی، سازمان‌های تأمین اجتماعی، شهرداری‌ها و ... باید اجرایی شوند. به‌طور خلاصه، موفقیت در این امر مستلزم آشکار شدن دقیق اصول و اقدامات پیش-گیرانه با توجه به انواع مختلف آن‌ها و نیز تبیین وظایف هر کدام از دستگاه‌های پیش‌گیرانه به‌خصوص نظارت خاص نهاد علمی مسئول است تا با کلیه نهادهای پیش‌گیری دولتی و اجتماعی بتواند ارتباط برقرار کند و راهنمایی‌ها و آموزش‌های لازم را به آن‌ها ارائه دهد (شیری، ۱۳۸۶، ۱۲).

۵-۲. تکرار جرم

در حال حاضر در حقوق ایران، طبق قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ تکرار جرم عبارت است از وصف اعمال شخصی که با رأی قطعی لازم‌الاجرا یکی از دادگاه‌های ایران محکومیت کیفری شده و سپس مرتکب جرم دیگری شده که لازمه محکومیت شدید کیفری است. یکی از تفاوت‌های تعدد و تکرار جرم، وجود سابقه محکومیت کیفری است که از شرط‌های انجام تکرار جرم به حساب می‌آید (اردبیلی، ۱۳۹۳، ۱۹۵).

۵-۳. زندان و زندانی

عموماً حبس در فرهنگ‌های گوناگون فارسی به معنی زندانی کردن، بازداشت کردن، بازداشتن، بند کردن، قید کردن، بستن، توقیف، زندان، بند، برابر اطلاق و وقف آمده است (دهخدا، ۱۳۸۱، ۱۳۳۸). به اصطلاح زندان یکی از مجازات‌های کیفری است که به‌موجب آن مبنای تصمیم‌گیری مراجع قضایی براساس نص و با رعایت قوانین و مقررات مربوطه،

که از توسعه تکرار جرم جلوگیری می‌کند، مردم می‌توانند انتظار پیش‌گیری و بازپروری مجرمان را داشته باشند.

۵. بحث

۵-۱. جرم و پیش‌گیری از جرم

در هر جامعه‌ای با توجه به خصوصیات فرهنگی، اجتماعی و سیاسی جامعه معنا و مفهوم ویژه خود را دارد. مثلاً نوشیدن مشروبات الکلی در یک کشور مسلمان برای مسلمانان و غیر مسلمانان حرام است و در جوامع اسلامی بسیاری مردم این عمل را منفی و ناخوشایند می‌بینند. درحالی‌که از سوی دیگر، بسیاری از جوامع هستند که نوشیدن مشروبات الکلی را حرام و کار بدی نمی‌دانند، حتی فرهنگ و آداب و رسوم آن‌ها به صورتی است که خوردن مداوم مسکر، قسمتی از ملزومات روزمره زندگی اجتماعی به حساب می‌آید. لذا معنا و مفهوم جرم در فرهنگ‌ها و جوامع مختلف متفاوت است، چون جرم یک اصطلاح نسبی است که با آداب و رسوم و انتخاب‌های سیاسی و ایدئولوژیک یا اقتصادی هر جامعه مرتبط است (زرژ پیکا، ۱۳۹۹، ۲۷).

در جرم‌شناسی، پیش‌گیری از جرم علمی کاربردی است. به‌طوری‌که اثربخشی و تأثیر نظریه‌ها و نظریات مرتبط با آن فقط از طریق عمل و با بررسی پیامدهای واقعی اجرای آن‌ها و اقدامات انجام‌شده در مورد آن‌ها هویدا می‌شود. در زمینه پیش‌گیری این امر به مسئولیت یک یا چند نهاد خاص بستگی ندارد؛ بلکه اقدامات پیش‌گیرانه باید به وسیله تمام نهادهای جامعه مدنی مانند خانواده، مدرسه، نهادهای مذهبی (مساجد)، شوراهای شهر و روستا، تشکل‌های

می‌شود و هم‌چنین انحراف را بیشتر مهارهای خارجی رفتار (فشارهای اجتماعی) کنترل می‌کند (سلیمی و همکاران، ۱۳۸۶، ۳۹۴). جامعه باید دستاوردهای مثبت افراد، پشتوانه‌هایی را مهیا کند و نظام تربیت خانواده را تقویت کند.

(ب) الگوی رشد اجتماعی

سه عامل، پیوند اجتماعی شامل فرصت، مهارت و تشویق را الگوی رشد اجتماعی، به‌وجود آورد.

(ج) نظریه برچسب‌زنی هوارد بکر

این نظریه صورتی از نظریه کنش متقابل بین کجروان و ناکجروان است. طرفداران برچسب‌گذاری از دو ایده کلیدی در ارتباط نمادین برای تعریف رفتار غیر عادی استفاده می‌کنند: (۱) متقابل بودن کنش، (۲) ماهیت نمادین بودن کنش: کنش متقابل در میان افراد به اصطلاح کج رفتار و هم‌نوا تحت تأثیر مفهوم‌هایی است که آن‌ها به کنش‌های یکدیگر می‌دهند. این مفاهیم همان نمادها یعنی، تفسیرها، تعریف‌ها یا انگ‌هایی است که مردم به یک کنش نشان می‌دهند و از خود کنش مهم‌ترند (صدیق سروستانی، ۱۳۸۷، ۶۵).

۴-۲-۵. نظریه‌های پیش‌گیری از جرم

در ذیل سعی شده است نظریه‌های پیش‌گیری از جرم به شرح ذیل از منظر محیطی تشریح گردند.

۴-۲-۵-۱. نظریه پیش‌گیری جرم از طریق طراحی محیطی

این نظریه نخستین بار به وسیله جرم‌شناسی به نام سی. ری جفری سال ۱۹۷۱ مطرح شد. او اعتقاد دارد

شخص برای مدت محدود یا نامحدود از آزادی محروم می‌شود. بنابراین، زندان را می‌توان به مجازاتی تعبیر کرد که شخص محبوس را از آزادی سلب می‌کند؛ اما البته منظور از سلب آزادی، یعنی محروم شدن از پرداختن به حرفه، ممنوع شدن از سکونت در محل اقامت خود، دور بودن از خانواده و ممنوعیت‌های دیگر که اصلی‌ترین آن رفت و آمد است (اردبیلی، ۱۴۰۱، ۱۶۲).

زندانی شخصی است که در چارچوب نظام قانونی به فعالیت‌های غیر قانونی می‌پردازد؛ اما به دلیل فعالیت‌هایی که خلاف دولت در زندان است. اگر فردی از قانون تخلف کند و با قانون‌شکنی مرتکب فعالیت غیر قانونی شود، مجرم شناخته می‌شود. به همین دلیل افراد در زندان را زندانی می‌نامند (طبسی، ۱۳۸۷، ۵۰۹).

۴-۵. نظریه‌های داخلی و خارجی در زمینه پیش‌گیری از تکرار جرم

برای نظریه‌های مختلفی در این حوزه بیان شده است که به قسمتی از آن‌ها اشاره می‌کنیم.

۴-۵-۱. نظریه‌های مراقبت بعد از خروج

الف) نظریه کنترل

در سال ۱۹۷۸ هیرشی، رویکرد الگوی کنترل اجتماعی را مطرح کرده که در این دیدگاه، کج‌رو، معلول ضعف هم‌بستگی در گروه‌ها و عناصر دل‌بستگی، تعهد، مشارکت و اعتماد را مثل متغیرهای کنترل‌کننده رفتار مطرح می‌کند. والتر رکلس نظریه مهار را با عنوان اینکه هم‌نوایی شخص با گروه و جامعه تنها از فشار و کنترل گروه ناشی

جامعه‌شناسان علل اجتماعی جرم از جمله فقر نسبی و اثرات خرده‌فرهنگی را بیش از حد ارزیابی می‌کنند و عوامل تعیین‌کننده دیگر مانند زیست‌شناسی، رفتار و محیط را در نظر نمی‌گیرند. در صورتی که در تحقیقات مربوط به پیش‌گیری جرم عوامل مختلفی از جمله عوامل زیستی هم تأثیر دارند و حتی کاهش فرصت‌های محیطی در این ارتباط مؤثرند. شکی نیست که از طریق طراحی محیطی پیش‌گیری از جرم گسترش خواهد یافت تا به حفظ جامعه در مقابل ارتکاب جرم کمک کند. در حقیقت، هم‌اکنون طراحی محیطی قسمت مهمی از سیاست کنترل جرائم در چندین کشور اروپایی است. ولی چه چیزی در ۲۵ سال گذشته به وسیله کاربرد آن در طراحی شهرها و معماری ساختمان‌ها آموخته شده است؟ کاهش دسترسی به عوامل ارتکاب جرم و افزایش داشتن انگیزه برای نظارت عمومی از طرف مردم که بوسیله اسکارنیومن و تیم کرو مطرح شد. دیدگاه نسبتاً محدودی از پیش‌گیری از جرم را مطرح می‌دهد. در حالیکه تعداد زیادی از روش‌های کاهش فرصت ارتکاب جرم در تحقیقات قبلی پیش‌گیری محیطی از جرم تعیین شده‌اند (رنجبرزاده، ۱۳۹۴، ۹۵).

۵-۴-۲- پیش‌گیری از وقوع جرم با رویکرد مددکاری اجتماعی

بدون شک یکی از اهداف اصلی جامعه مدنی برخورداری مردم از رفاه اجتماعی و امنیت اجتماعی است؛ چون نیاز به امنیت یکی از مهم‌ترین نیازهای بشر است. در این زمینه نهادها و سازمان‌های مختلف و آگاهی و همکاری بین مردم و مردم نقش بسیار مهمی دارد. از آنجا که مددکاران اجتماعی نیز ارائه-

دهندگان خدمات اجتماعی هستند، به کاهش مشکلات اجتماعی کمک می‌کنند. خدمات اجتماعی شامل کلیه برنامه‌هایی است که توسط مردم برای حل مشکلات ایجاد می‌شود و مددکاران اجتماعی که خدمات اجتماعی ارائه می‌کنند نقش مهمی در جامعه به‌ویژه در نهادهای دولتی و اخیراً در ایجاد سازمان‌های خصوصی ایفا می‌کنند. باید به یاد داشته باشیم که موضوع خدمات اجتماعی همواره به شکل‌های مختلف در حوزه‌های مختلف مطرح بوده است و یکی از اهداف همه دولت‌ها این است که همه مردم حداقل نیازهای جسمی و روحی داشته باشند. در حقیقت آگاهی از سطح زندگی و رفع نیازهای اولیه انسان یکی از وظایف هر حکومتی محسوب می‌شود. از این رو برنامه‌های خدمات اجتماعی بشردوستانه یکی از مهم‌ترین برنامه‌های هر کشور است و نشان‌دهنده توسعه و اهمیت کشور است. روشن است که از دیدگاه اسلام هدف اصلی از زندگی روی زمین، زندگی خوب و شاد نیست، اینکه انسان در روی زمین غیر از زندگی آرام، کار دیگری نیز دارد و باید به خوبی و خوشی زندگی کند؛ نه اینکه رسیدن به کمال اما با توجه به مثال: من هیچ وسیله‌ای برای امرار معاش ندارم، طبق معادله کسی که زندگی جسمانی ندارد، زندگی پس از زندگی ندارد به نظر می‌رسد همه جامعه مسئولیت دارد که به مردم کمک کنند و برای ارائه این کمک احتیاجات افراد باید تعیین شود. البته باید توجه داشت که یک جامعه عدل اسلامی دارای عدالت اجتماعی است؛ اما تا استقرار کامل حکومت عدل اسلامی باید حتماً برای برطرف کردن ناهماهنگی‌ها برنامه‌های مناسب طراحی و اجرا شود (رنجبرزاده، ۱۳۹۴، ۹۵).

جامعه‌شناسان علل اجتماعی جرم از جمله فقر نسبی و اثرات خرده‌فرهنگی را بیش از حد ارزیابی می‌کنند و عوامل تعیین‌کننده دیگر مانند زیست‌شناسی، رفتار و محیط را در نظر نمی‌گیرند. در صورتی که در تحقیقات مربوط به پیش‌گیری جرم عوامل مختلفی از جمله عوامل زیستی هم تأثیر دارند و حتی کاهش فرصت‌های محیطی در این ارتباط مؤثرند. شکی نیست که از طریق طراحی محیطی پیش‌گیری از جرم گسترش خواهد یافت تا به حفظ جامعه در مقابل ارتکاب جرم کمک کند. در حقیقت، هم‌اکنون طراحی محیطی قسمت مهمی از سیاست کنترل جرائم در چندین کشور اروپایی است. ولی چه چیزی در ۲۵ سال گذشته به وسیله کاربرد آن در طراحی شهرها و معماری ساختمان‌ها آموخته شده است؟ کاهش دسترسی به عوامل ارتکاب جرم و افزایش داشتن انگیزه برای نظارت عمومی از طرف مردم که بوسیله اسکارنیومن و تیم کرو مطرح شد. دیدگاه نسبتاً محدودی از پیش‌گیری از جرم را مطرح می‌دهد. در حالیکه تعداد زیادی از روش‌های کاهش فرصت ارتکاب جرم در تحقیقات قبلی پیش‌گیری محیطی از جرم تعیین شده‌اند (رنجبرزاده، ۱۳۹۴، ۹۵).

۵-۴-۲- پیش‌گیری از وقوع جرم با رویکرد مددکاری اجتماعی

بدون شک یکی از اهداف اصلی جامعه مدنی برخورداری مردم از رفاه اجتماعی و امنیت اجتماعی است؛ چون نیاز به امنیت یکی از مهم‌ترین نیازهای بشر است. در این زمینه نهادها و سازمان‌های مختلف و آگاهی و همکاری بین مردم و مردم نقش بسیار مهمی دارد. از آنجا که مددکاران اجتماعی نیز ارائه-

از جنایت هم‌چنین باید همواره تکلیف سازمان‌های مختلف را در این زمینه روشن کنند و به مسائل اداری پیش‌گیری از وقوع جرم توجه ویژه داشته باشند. با سیاست‌های متناظر و در عین حال تسریع در تصویب و اجرای لوایح مؤثر پیش‌گیری از وقوع جرم (لایحه مجازات عمومی)، به‌منظور اجرای سیاست‌های اصلاحی و حمایتی و نظارتی توسط نیروهای آموزش‌دیده، متخصص و تحت نظارت. ضمن پرداختن به موضوع اشتغال و معیشت و هم‌چنین برخورد با مجرمان، از بازگشت رفتار مجرمانه وی جلوگیری کنند (نجفی ابرندآبادی، ۱۳۹۰، ۷۵۰).

۵-۵-۱. مجازات‌های جایگزین پیش‌گیری از تکرار

طبق ماده ۳۱ قانون مجازات اسلامی، مجازات‌های جایگزین حبس را شامل «دوره مراقبت»، «خدمات عمومی رایگان»، «جزای نقدی»، «جزای نقدی روزانه» و «محرومیت از حقوق اجتماعی» می‌داند که با ملاحظه نوع جرم و کیفیت ارتکاب آن، اثرات ناشی از جرم، سن، توانایی، وضعیت، شخصیت و سابقه مجرم، وضعیت بزه‌دیده و دیگر اوضاع و احوال در صورت گذشت شاکی و وجود جهات تخفیف، تعیین و جانشین حبس‌های کوتاه‌مدت شده و از وارد شدن بزه‌کار به زندان جلوگیری می‌کند. ولی پیش از بررسی انواع جایگزین کردن حبس، برای رعایت اصل تناسب، تشکیل پرونده شخصیت در کنار پرونده قضایی لازم است. با این توضیح که استفاده از برنامه‌های جایگزین حبس جهت تعدیل حبس باید سنجیده و بر مبنای رعایت اصل تناسب (شخصی کردن مجازات‌ها) باشد (غلامی، ۱۳۹۱، ۶۳).

تحقیقات مددکاران اجتماعی نشان می‌دهد که عوامل مختلفی از جمله مسائل اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و بهداشتی در بروز خشونت و سرقت مؤثر است. پیش‌گیری یعنی ایجاد و اتخاذ تدابیر لازم برای کاهش جرم و تخلف. از منظر مددکاری اجتماعی، یکی از راه‌های پیش‌گیری از جرم، تقویت موقعیت افراد در معرض خطر است. بسیاری از جرائم ناشی از عدم آگاهی، اطلاعات و قدرت بدنی قربانیان است. بعضی راه‌ها شامل آموزش و هشدار برای افراد آسیب‌پذیر، افزایش تعداد پلیس، تشویق قربانیان به گزارش جنایات و تشویق مردم به حمایت از قربانیان است. در مورد آموزش مجرمان آسیب‌پذیر، آموزش ساده و کم‌هزینه می‌تواند قربانیان را برای پیش‌گیری از جرم توانمند کند و به‌ویژه برای کودکان دارای ناتوانی‌های جسمی و ذهنی مؤثر است. بنابراین، اطلاع‌رسانی به عموم مردم (دانش‌آموزان از طریق مدارس، مقامات دولتی از طریق سازمان‌های مرتبط و سایر افراد جامعه از طریق رسانه‌های گروهی) در مورد انواع جرائمی که مجرمان معمولاً مرتکب می‌شوند مفید و مؤثر است. حضور فعال‌تر و مؤثرتر پلیس در میدان، خیابان‌های اصلی و فرعی و در مناطق پرجمعیت، جرائم را کاهش می‌دهد. پلیس وظیفه پیش‌گیری از وقوع جرم و خروج متکدیان، بیکارها و ناظران، قاچاق مواد مخدر و غیره را از این مکان‌ها بر عهده دارد (رنجبرزاده، ۱۳۹۴، ۹۵).

۵-۵. پیش‌گیری از تکرار جرم

در لایحه پیش‌گیری از وقوع جرم، سیاست‌گذاران جنایی باید موضوع پیش‌گیری از وقوع جرم را مطرح کرده و با تأکید بر ابعاد مختلف این موضوع، تمامی ابزارهای لازم را برای مقابله با تکرار جرم فراهم کنند.

۵-۲- راهکارهای پیش‌گیری از تکرار جرم

در گفت‌وگوهای گذشته عوامل و زمینه‌های ایجاد انحراف و جرم ذکر شده است؛ اما در مورد اقدامات مؤثر و پیش‌گیرانه برای کاهش یا پیش‌گیری از جرم و انحراف باید به نکاتی توجه کرد که در زیر به آن اشاره شده است.

به نظر می‌رسد بین آموزش مهارت‌های اجتماعی و پیش‌گیری از جرائم جدید رابطه‌ی معناداری وجود دارد. مهارت‌های اجتماعی را معمولاً می‌توان از روش آموزش الگوسازی و تقویت اجتماعی پرورش داد. بعضی از برنامه‌ها بر مهارت‌های خاصی مانند توانایی برقراری ارتباط با گروه‌های خاص مانند خانواده یا دوستان تمرکز می‌کنند. این مهارت‌ها شامل کلاس‌های آموزش خانواده است که در مراکز مراقبت پس از ترخیص برگزار می‌شود. این کلاس‌ها نگرش و روش‌های صحیح ارتباط با دیگران را آموزش می‌دهند. هدف این کلاس‌ها تغییر رفتار اجتماعی در بلندمدت است. والدین و خانواده می‌توانند خطر ایجاد کنند یا از شدت آن بکاهند (هاوکینز و همکاران، ۱۳۸۲، ۳۷).

برنامه‌ی آموزش خانواده در مراکز مراقبت بعد از آزادی، مهارت‌های مدیریت عوامل خطرزا و ارتقای عوامل محافظتی و برقراری ارتباط عاطفی میان اعضا و مراجعین را آموزش می‌دهد، چون در مواردی که رابطه‌ی زندانی با خانواده و همسر منجر به طلاق نشده باشد، روند ارتباطی شکسته شده است. آموزش مهارت خانواده را می‌توان نوعی مراقبت غیر رسمی در نظر گرفت که به وسیله‌ی افرادی که از طریق روابط با آن‌ها در تماس هستند، از افراد نیازمند مراقبت می‌کند. فعالیت‌هایی که با هدف تغییر رفتار جمعی

انجام می‌شود امیدوارکننده‌تر به نظر می‌رسد. زیرا زمانی که محیط زندگی و فرآیندهای آموزشی افراد مشابه باشد، امکان تعمیم مهارت‌ها افزایش می‌یابد. این روش‌ها هم‌چنین می‌توانند با استفاده از الگوهای هنجاری (غیر انحرافی) شرایط محیط طبیعی را در زندگی مجرمان بهتر کنترل کنند (شاملو و همکاران، ۱۳۹۸، ۱۰). آموزش این مهارت‌ها باعث بهبود رفتار و خودکنترلی مددجو و در نتیجه افزایش دلبستگی ایمن به خانواده می‌شود.

تدوین و اجرای هر برنامه توانبخشی بدون مشاهده، کنترل و مراقبت علمی و سیستماتیک بی‌نتیجه خواهد ماند، چون ماهیت اصلی و مهم پایداری تقویت، تشویق و تأثیرگذاری بر اصل اساسی کنترل و توجه مستمر استوار است. آزادی زندانیان آزادشده از زندان، بدون کنترل و نظارت، آن‌ها را به سرعت وارد دنیای جرم و جنایت خواهد کرد. چون بدون حاصل شدن اطمینان از منطبق بودن، سازگاری اجتماعی و اصلاح زندانیان، رها کردن آن‌ها به طرف دنیای جرم و جنایت می‌باشد. نظارت و کنترل می‌تواند از تبدیل شدن زندانیان به بزهکاری پس از آزادی جلوگیری کند. زیرا آن‌ها یک گروه آسیب‌پذیر هستند که برای جلوگیری از فشارهای منفی که بر آنان وارد می‌شوند، نظم بخشیده و کم‌کم آنان را به سمت یک زندگی سالم و پیشرفت هدایت دهد و پیش از آنکه بر اثر معضلات گوناگون، دوباره به طرف بزه و گناه کشیده شوند، مختلف که مجذوب ارتکاب مجدد جرم می‌شوند، مرکز مراقبت با حل یا کاهش مشکل و کمتر کردن زمینه‌ی بزهکاری دوباره وارد صحنه می‌شوند.

وضعیت اجتماعی خود را ثابت می کند) شاملو و همکاران، ۱۳۸۹، ۱۶).

فرهنگ سازی این مضمون که زندانی آزاد شده تاوان جرم ارتكابی را پرداخته و متحمل مجازات حبس و مجازات شده و پس از آزادی دارای شرایط مساوی با دیگر شهروندان و افراد جامعه است، بر لزوم مراقبت و حمایت مادی و معنوی از آنان پس از آزادی تأکید می کند و نشان می دهد. مراقبت از زندانیان بعد از خروج از زندان تأثیر زیادی بر پیش گیری از جرم دارد. به خصوص زندانیانی که مدت زیادی در زندان بوده اند. این اشخاص آسیب پذیر هستند و این احتمال وجود دارد که دوباره مرتکب جرم شوند. اگر مقامات یا سازمان ها مسئولیت رسیدگی به آنها را بر عهده بگیرند، در حقیقت به یک نیاز مهم جواب داده اند؛ اما از آنجایی که دولت نمی تواند این وظایف را به طور موثر انجام دهد، بهتر است این وظایف را به سازمان های غیر دولتی واگذار کنیم.

۶. نتیجه

یک زندانی معمولاً پس از آزادی از زندان با مشکلاتی مواجه می شود. شغلی ندارد یعنی یا اخراج شده یا سرمایه اش را از دست داده است. به علت سابقه بد یا فقدان سرمایه اسکان دوباره ندارد. او بدهکار است و حتی وام نمی تواند مشکل اقتصادی او را رفع کند. معیشت او دچار معضل است و از رویارویی با مردم می ترسد و اعتماد به نفس اجتماعی و عزت نفس و اعتماد به دیگران و حتی نهادهای اجتماعی هم ندارد و احساس تنهایی به سراغش می آید. دائماً شکست می خورد و در نتیجه دچار مشکلات جسمی و روحی و به خصوص افسردگی می شود. خانواده توقعات

اگر زندانی پس از اتمام دوره زندان خود بدون هیچ نظارت، کنترل و مراقبتی به جامعه بازگردد، ممکن است همان مسیر را ادامه دهد و در نتیجه بزهکار در منجلاب فرو رود و تمام تلاش و هزینه اصلاحات به فراموشی سپرده شود (پین مالکوم، ۱۳۸۶، ۸۳). یک اصل مهم در مددکاری مراقبت بعد از خروج، توسعه توانایی های مددجویان است تا خودشان بتوانند مشکلاتشان را به درستی برطرف نمایند. مددکار هم در حل کردن مشکلات آنان تمام تلاش خود را به کار می گیرد. پیرو کمک کردن اصل مهم این است که بازتوانی و شکوفا کردن استعداد مددجویان، بسیار مؤثر است. برقراری ارتباط عاطفی و هم چنین حفظ رازها در این میان بسیار مهم است. به همین دلیل مددکاران مراکز مراقبت، وظیفه دارند به طور مداوم با مددجو در تماس بوده و با جلب اعتمادش، در برطرف کردن مشکلات و تأمین ملزومات مادی و معنوی او و خانواده اش از راه سازمان های ذی ربط و در نتیجه در ایجاد ارتباط حسنه با خانواده و تحکیم مبانی آن مؤثر و مفید واقع گردند. وظیفه واحد مددکاری، شناسایی مشکل و برگشت به مراجع و سازمان های ذی ربط و مراکز حمایتی مانند بهزیستی و کمیته امداد و بعضی سازمان های دیگر است (شاملو و همکاران، ۱۳۸۹، ۱۶). لذا مددکاران، برای شناخت شخصیت بزهکاران و مشکلات مادی و معنوی، فردی، خانوادگی و اجتماعی مددجویان با راهنمایی آنان نسبت به حل مشکلاتشان اقدام می کنند. اگر زندانی بعد از آزادی مورد پذیرش قرار گرفته و فرصت های کافی برای خودباوری به خود به او داده شود، به سرعت و به راحتی با جامعه سازگار می شود و

وی به معنای رفع وسوسه و دلیل ارتکاب مجدد جرم است. فقر، بیکاری، بی‌سوادی، فقدان تحصیلات و شرایط نامناسب اقتصادی از عوامل مهم جرم هستند. این روش از افزایش آسیب‌های اجتماعی جلوگیری می‌کند و زمینه بازگشت به زندگی دوباره را فراهم می‌کند. کمک به زندانیان آزادشده برای تثبیت آزادی نه‌تنها احتمال ارتکاب مجدد جرم را تا حد زیادی کاهش می‌دهد، بلکه از آسیب رساندن بیشتر افراد به جامعه نیز جلوگیری می‌کند. هدف اصلی مراقبت‌های پس از آزادی، کمک به زندانیان آزادشده برای استفاده از اراده و قدرت تصمیم‌گیری جدید خود در زندگی، انتخاب راه‌ها و روش‌های جدید زندگی و اجتناب از رفتار مجرمانه و مخرب و کنار گذاشتن رفتاری است که مورد پسند جامعه نیست.

۷. سهم نویسندگان

همه نویسندگان حاضر به‌صورت برابر در تهیه این پژوهش مشارکت داشته‌اند.

۸. تضاد منافع

در این پژوهش تضاد منافع وجود ندارد.

زیادی از او دارند. هیچ پناهگاهی وجود ندارد. بیش از حد احساس ترس می‌کند و لذا نمی‌تواند روابط اجتماعی برقرار کند. حتی توانایی‌های زندگی خود را از دست داده است و مسئولیت‌پذیری خودش را از یاد برده است. بین عادت‌های قدیمی، شرایط پیش از زندان و شرایط فعلی در نوسان است. فشار زیادی از سوی گروه‌های تبهکار وجود دارد. او بسیار حساس است. او با همه کینه دارد. بسیار مستعد ارتکاب جرم است. تمایل دارد چیزهایی که از دست رفته را به سرعت جبران کند. او سیستم حمایت اجتماعی خود را از خانواده، دوستان، همسایگان، همکاران و بستگان از دست داده است. تقاضا برای توجه در برنامه‌های پس از آزادی، افزایش رفتارهای انحرافی و بزهکاری در بین مجرمان منجر به ازدحام بیش از حد زندان - های کشور شده است. از یک سو کثرت زندانیان و از سوی دیگر فقدان آموزش‌ها و برنامه‌های رسمی و منظم برای اجتماعی شدن و ادغام مجدد زندانیان منجر به عقب‌نشینی تدریجی زندانیان به محیط اجتماعی قدیمی خود پس از خروج از زندان می‌شود. لذا همین مسئله سبب بازگشت دوباره به زندان می‌گردد. در واقع هر ساله افراد زیادی به‌دلیل جرائم مختلف دستگیر و زندانی می‌شوند. اگر رفتار و فعالیت‌های بیمار با هنجارهای مطلوب و موفق در جامعه مطابقت داشته باشد، اهمیت مراقبت‌های پس از حبس روشن می‌شود. تعهد جامعه و اجتماع برای تقویت این بخش مورد نیاز است. قبل از افتتاح مراکز مراقبت، تمام تلاش‌ها برای آموزش بیماران پس از آزادی زندانیان به پایان رسید. در بررسی قوانین مراکز پس از درمان، هدف از تشکیل این مراکز پیش‌گیری از تکرار جرم است. زیرا اصلاح مجرم با در نظر گرفتن وضعیت اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی

منابع

فارسی

- شیری، عباس، «نقد و بررسی لایحه پیش‌گیری از وقوع جرم»، فصلنامه مطالعات پیش‌گیری از جرم، شماره ۲، ۱۳۸۶.
- صدیق سروسنایی، رحمت‌الله، آسیب‌شناسی انحرافات اجتماعی، چاپ دوم، تهران، انتشارات سمت، ۱۳۸۷.
- طبسی، نجم‌الدین، حقوق زندانی و موارد زندان در اسلام، جلد اول، چاپ ششم، قم، بوستان کتاب قم، ۱۳۸۷.
- غلامی، حمید، «نقد و بررسی مجازات‌های جایگزین حبس در لایحه جدید قانون مجازات اسلامی»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، تهران، دانشگاه پیام نور، ۱۳۹۱.
- نجفی ابرندآبادی، علی حسین، تقریرات درس جرم‌شناسی پیش‌گیری (دوره دکتری حقوق کیفری و جرم‌شناسی)، چاپ اول، تهران، انتشارات دانشگاه تربیت مدرس، ۱۳۹۰.
- هاوکینز، جی دیوید؛ کاتالانو، ریچارد اف و همکاران، راهبرد جوامع مراقب، ترجمه فرهاد طارفیان و همکاران، چاپ اول، تهران، انتشارات مؤسسه فرهنگی منادی تربیت، ۱۳۸۲.
- پیکا، ژرژ، جرم‌شناسی، ترجمه علی حسین نجفی ابرندآبادی، چاپ هفدهم، تهران، نشر میزان، ۱۳۹۹.
- پین، مالکوم، مددکاری و مراقبت اجتماعی، ترجمه فاطمه زواره‌یی، چاپ اول، تهران، انتشارات دانشگاه علامه طباطبائی، ۱۳۸۶.
- اردبیلی، محمدعلی، حقوق جزای عمومی، جلد دوم، چاپ سی‌ویکم، تهران، نشر میزان، ۱۴۰۱.
- اردبیلی، محمدعلی، حقوق جزای عمومی، جلد سوم، چاپ بیستم، تهران، نشر میزان، ۱۳۹۳.
- پوره‌اشمی، عباس، زندان هنر تنبیه یا مجازات قانونی، چاپ اول، تهران، انتشارات معاونت امور اجتماعی و پیش‌گیری از وقوع جرم، ۱۳۸۳.
- دهخدا، علی اکبر، لغتنامه، جلد بیست و یکم، چاپ هجدهم، تهران، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۸۱.
- رنجبرزاده، عاطفه، «نقش و تأثیر مددکاری اجتماعی بر فرآیند ارتکاب جرم با تکیه بر قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، البرز، دانشگاه پیام نور استان البرز، ۱۳۹۴.
- سلیمی، علی؛ داوری، محمد، جامعه‌شناسی کج‌روی، چاپ سوم، تهران، انتشارات پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۸۶.
- شاملو، باقر؛ موسی‌زاده، مهدی، «پیش‌گیری از تکرار جرم در حقوق کیفری ایران و ایالات متحده آمریکا»، فصلنامه علمی- ترویجی مطالعات پیش‌گیری از جرم، شماره ۱۷، ۱۳۹۸.
- شیخ‌منش، مجتبی، «رابطه بین سابقه و میزان تحمل حبس و تکرار جرم»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، تهران، دانشگاه آزاد تهران، ۱۳۸۹.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی